

LBRIS

We know
books

DUMITRU I. HÂNCU

Dictionar

EXPLICATIV ȘCOLAR

Ediția a IV-a, actualizată



ȘTIINȚA

mil. = militarie
mit. = mitologie
Mold. = Moldova
Munt. = Muntenia
muz. = muzică
n. = neutru
nehot. = nehotărât
ngr. = limba neogreacă
(greaca modernă)
n. pr. = nume propriu
nr. = număr
num. ord. = numeral ordinal
ort. = ortografie
peior. = peiorativ
pers. = persoană
p. ext. = prin extensiune
pl. = plural
pol. = limba polonă
pop. = popular, populară
pr. = pronunțat
p. restr. = prin restrângere
pron. = pronume

psih. = psihologie
reg. = regional
rus. = limba rusă
s. = substantiv
săs. = dialectul săsesc
s.-cr. = limba sârbo-croată
sg. = singular
sil. = silabă
sl. = limba slavonă
sl. v. = limba slavă veche
sp. = limba spaniolă
suf. = sufix
tăt. = limba tătară
tc. = limba turcă
Trans. = Transilvania
țig. = limba țigănească
ucr. = limba ucraineană
v. = vezi
var. = variantă, variante
vb. = verb
* = cuvânt presupus, neatestat de texte

A

albă, -ale, s.f. – (inv.) țesătură groasă de lână, de obicei de culoare albă, din care se confecționează haine țărănești. /tc. *aba/*

abandonă (-ez) vb. – 1. a lăsa fără sprijin sau fără ajutor; a lepăda; a părăsi. 2. a se lăsa dominat. /fr. *abandonner/*

abanós, abanóși, s.m. – 1. arbore tropical sau subtropical cu lemnul de culoare neagră și foarte dur. 2. lemn al acestui arbore; eben. /tc. *abanoz/*

abáte¹ (abát) vb. – 1. a se îndepărta fără voie; a devia. 2. a se produce în mod imprevizibil; a se năpusti. /cf. fr. *abattre/*

abáte², abáti, s.m. – preot catolic sau stareț al unei mănăstiri de călugări catolici. /it. *abbate/*

abatór, -oáre, s.n. – întreprindere de sacrificare a vitelor pentru uzul curent. /fr. *abattoir/*

abcés, -e, s.n. – inflamație purulentă sub piele sau într-un organ intern; buboi; coptură. /fr. *abcès/*

abdícá (abdíc) vb. – 1. a renunța la puterea supremă. 2. (fig.) a se lăsa de bunăvoie; a renunța. /lat. *abdicare/*

abdomén, -e, s.n. – parte a corpului aflată între torace și bazin; pânțe; burtă. /fr., it. *abdomen/*

aberráție, -ii, s.f. – 1. abatere de la normă. 2. lucru sau faptă fără sens; absurditate. /fr. *aberration/*

abíl, -ă, adj. – 1. înzestrat cu inteligență și pricepere; priceput; îndemânatic; dibaci. 2. care profită de naivitatea altora; șmecher; viclean. /fr. *habile/*

abís, -uri, s.n. – adâncime foarte mare; genune; hâu; prăpastie. /fr. *abyssel/*

abjéct, -ă, adj. – decăzut moral; josnic; respingător. /fr. *abject/*

abnegáție s.f. – devotament total; sacrificiu voluntar. /fr. *abnégation/*

abolí (-esc) vb. – a declara nul în mod oficial; a scoate din vigoare; a anula. /fr. *abolir/*

abominábil, -ă, adj. – care înspăimântă; înfiorător; îngrozitor; înspăimântător. /fr. *abominable/*

abonamént, -e, s.n. – 1. contract cu plată anticipată, prin care o persoană obține dreptul de a beneficia de un anumit serviciu public. 2. act care certifică acest contract. /fr. *abonnement/*

abordá (-ez) vb. – 1. a studia în stadiul inițial; a ataca; a trata. 2. (despre nave) a trage la țarm; a acostă. /fr. *aborder/*

aborigén, -ă, adj. – din partea locului; de baștină. /fr. *aborigène/*

abracadabránt, -ă, adj. – ieșit din comun; neobișnuit; extraordinar. /fr. *abracadabrant/*

abreviá (-iéz) vb. – (cuvinte, titluri etc.) a face mai scurt; a prescurta; a scurta. /lat. *abbreviare/*

abrogá (abróg) vb. – (legi, decizii, decrete) a scoate din vigoare; a declara nul în mod oficial. /lat. *abrogare/*

abrupt, -ă, adj. – 1. (despre povănișuri) cu pantă foarte înclinată, prăpăstios. 2. (despre stil) lipsit de suplețe; fără legătură logică. /fr. *abrupt/*

abrutizá (-ez) vb. – a pierde calitățile omenești, devenind ca o brută; a se îndobitoci. /după fr. *abrutir/*

abscóns, -ă, adj. – greu de înțeles; obscur; vag. /fr. *abscons/*

absolút¹ s.n. – principiu veșnic, imuabil și infinit, independent față de orice relație cu realitatea. /lat. *absolutus*/
absolút², -ă, adj. – fără nicio limită; complet; deplin; perfect; total. /fr. *absolu*/
absolút³ adv. (folosit la formarea superlativului) – cu totul; cu desăvârșire; completamente. /lat. *absolutus*/
absolútism s.n. – sistem politic bazat pe puterea nelimitată a unui monarh; regim autoritar. /fr. *absolutisme*/
absolví (absólý) vb. – 1. (cicluri de studii) a termina cu succes. 2. (acuzăți) a scoate de sub acuzare; a scuti de pedeapsă. /germ. *absolvieren*/
abstráct, -ă, adj. (opus *concret*) – 1. gândit în mod separat de realitatea concretă. 2. conceput la modul general; conceptual; noțional. /germ. *abstrakt*/
abstractizáre, -ări, s.f. (opus *concretizare*) – operație mintală prin care se rețin laturile și caracterele esențiale, generale și comune, în vederea formării noțiunilor sau categoriilor de gândire, a descoperirii legilor generale care guvernează natura și societatea. /din *abstractiza*/
abstrácție, -ii, s.f. – 1. (fil.) abstractizare. 2. (în expr.) a face abstracție = a nu lua în considerare; a nu ține seama. /fr. *abstraction*/
absúrd, -ă, adj. – care contrazice gândirea logică; care nesocotește legile naturii și ale societății; fără sens. /fr. *absurde*/
abfíne (abfín) vb. – a-și opri pornirile printr-un efort volitiv; a se domina; a se stăpâni. /fr. (s) *abstenir*/
abundénță s.f. – cantitate mare; afluență; belșug; îndestulare; bogăție; prisos. /fr. *abondance*/
abúz, -uri, s.n. – 1. lipsă de măsură; depășire a măsurii în folosirea unui lucru sau în aplicarea unei legi; exces. 2. faptă ilegală. /fr. *abus*/
abuzá (-ez) vb. – 1. a face abuz. 2. a depăși măsura. /fr. *abuser*/
academíe, -fi, s.f. – 1. instituție care reunește cei mai de seamă oameni de

știință, artă și cultură, având ca scop promovarea, stimularea și dezvoltarea științelor și artelor. 2. instituție de învățământ superior. /lat. *academia*; fr. *académie*/
acalmíe s.f. – 1. lipsă de agitație; calm; liniște. 2. (fig.) răstimp fără agitație socială. /fr. *accalmie*/
acapará (-ez) vb. – 1. a lua în stăpânire prin abuz; a apropria. 2. a interesa foarte mult; a captiva. /fr. *accaparer*/
acarét, -uri, s.n. – construcție auxiliară. /tc. *akaret*/
acatíst, -e, s.n. – imn de mulțumire închinat Sfintei Treimi, Sfintei Cruci și unora dintre sfinți. /gr. *akathistos*/
accéde (accéd) vb. – a avea acces. /fr. *accéder*/
acelerá (-ez) vb. – a face să creadă în intensitate; a grăbi; a iuți; a urgenta. /fr. *accélérer*/
accént, -e, s.n. – 1. pronunțare mai intensă a unei silabe sau a unui cuvânt. 2. semn grafic care se pune uneori deasupra unei vocale pentru a marca această intonație. 3. semn grafic indicând timbrul unei vocale sau o particularitate de pronunție. 4. modalitate specifică de pronunțare a sunetelor sau cuvintelor într-o limbă sau într-un dialect. /fr. *accent*/
accentuá (-ez) vb. – a marca prin accent; a scoate în relief prin intonație. /fr. *accentuer*/
acceptá (accépt) vb. – a primi de bunăvoie; a aproba; a consimți; a tolera. /fr. *accepter*/
accéptie, -ii, s.f. – idee inteligibilă pe care o sugerează un semn; înțeles; sens; semnificație. /lat. *acceptio*, -onis; fr. *acceptation*/
accés¹ s.n. – posibilitate sau drept de a intra sau de a pătrunde (undeva sau la cineva). /lat. *accessus*; fr. *accès*/
accés², -e, s.n. – 1. (med.) apariție sau revenire bruscă a unei stări vizibile de boală. 2. (fig.) emoție violentă și pasageră (de mânie, de plăns etc.). /fr. *accès*/
accesá (-ez) vb. – 1. (inform.; baze de date sau memoria unui calculator) a deschide în vederea obținerii unei informații. 2. a avea acces. /din *acces*/
accesóriu, -ie, -ii, adj., s.n. – (obiect) de mână a doua; secundar; anex; incidental. /lat. *accessorius*/
accident, -e, s.n. – eveniment neprevăzut, soldat cu pagube și nenorociri. /fr. *accident*/
accidentá (-ez) vb. – a suferi un accident; a se răni într-un accident. /din *accident*/
accidental, -ă, adj. – din întâmplare; întâmplător; secundar; neesențial. /fr. *accidentel*/
acciz, -e, s.n. – impozit vamal indirect, achitat la intrarea mărfii în țară. /fr. *accise*/
acérb, -ă, adj. – plin de cruzime; fără milă; necruțător; agresiv. /fr. *acerbe*; lat. *acerbus*/
achitá (achít) vb. – 1. (persoane) a declara ca fiind nevinovat. 2. (mărfuri) a compensa în bani sau în natură; a onora; a plăti. 3. (persoane) a lipsi de viață; a omorî; a ucide. /fr. *acquitter*/
achiziție, -ii, s.f. – bun material procurat în condiții avantajoase. /fr. *acquisition*/
acid, **acízi**, s.m. (chim.) – substanță chimică cu gust acru, care înroșește hârtia albastră de turnesol. /lat. *acidus*=acru/
acidulá (-ez) vb. – (apă, soluții) a amesteca cu un acid; a acri ușor. /fr. *aciduler*/
aciúá (-ez) vb. – a-și găsi adăpost sau refugiu; a se adăposti; a se pregăti. /lat. * *accubiliare*/
aclamá (aclám) vb. – a aproba prin aclamații. /fr. *acclamer*/
aclamáție, -ii, s.f. – manifestare entuziasmată de admirație, exprimată prin aplauze sau strigăte colective. /fr. *acclamation*/
aclimatizá (-ez) vb. – a ajunge în stare de armonie cu niște condiții noi; a se acomoda; a se adapta. /după germ. *akklimatisieren*/

acolit, -ți, s.m. – persoană care urmează pe cineva și-l ajută într-o acțiune; pârtaș; complice. /fr. *acolyte*/
acomodá (-ez) vb. – a ajunge în stare de armonie cu niște condiții noi; a se acclimatiza; a se adapta. /fr. *accommoder*/
acompaniá (-iez) vb. – 1. a susține cu un acompaniament muzical. 2. a urma în calitate de soț; a întovărăși; a însoți. /fr. *accompagner*/
acónt, -uri, s.n. – plată parțială anticipată (ca garanție); avans. /it. *acconto*/
acordá (1., 2.) acórd, (3.) -ez, vb. – 1. a da cu bunăvoință; a oferi; a atribui. 2. a uni prin acord gramatical. 3. a regla stabilind tonalitatea coardelor unui aparat, sistem fizic sau instrument muzical. /fr. *accorder*/
acostá (-ez) vb. – 1. (despre nave) a trage la mal; a aborda. 2. a opri din drum adresând vorbe supărătoare; a aborda; a anina. /fr. *accoster*/
acreditá (-ez) vb. – 1. a împuternici ca reprezentant al unui stat pe lângă guvernul altui stat. 2. (informații neconfirmate) a răspândi ca fiind demn de crezare. /fr. *accréditer*/
acrostih, -uri, s.n. – poezie în care literele de la începutul versurilor, citite vertical, alcătuiesc un cuvânt sau o propoziție. /cf. fr. *acrostiche*/
act, -e, s.n. – 1. piesă emisă în scris de o autoritate. 2. proces de desfășurare a unei activități; acțiune; faptă. 3. diviziune a unei piese de teatru. /fr. *acte*/
activ¹ s.n. – totalitate a bunurilor materiale aflate la dispoziția unei unități economice. /fr. *actif*/
activ², -ă, adj. (opus *pasiv*) – care participă cu toată dăruirea la o acțiune; care dă dovadă de inițiativă și de interes. /fr. *actif*/
activá (-ez) vb. – 1. a fi activ; a lucra; a munci; a acționa. 2. a face mai activ sau mai intens. 3. a intra în cadrele active ale armatei. /fr. *activer*/
activitate, -ăți, s.f. – manifestare energetică, a forței fizice și intelectuale; muncă. /fr. *activité*/

activiză (-ez) vb. — a face să se desfășoare mai intens. /din *activ*/

actual, -ă, adj. — din momentul de față; de acum; la ordinea zilei. (pr. -tu-al) /fr. *actuel*/

actualiză (-ez) vb. — a aduce în actualitate; a face să fie actual. (pr. -tu-a-) /fr. *actualiser*/

acționă (-ez) vb. — 1. a fi în treabă; a fi în acțiune. 2. a exercita o influență; a avea efect. 3. (mec.) a pune în mișcare; a face să funcționeze. /fr. *actionner*/

acțiune, -i, s.f. — 1. desfășurare a unei activități. 2. ansamblu de evenimente și de fapte care constituie subiectul unei opere literare sau al unui film. 3. (jur.) urmărire în justiție; proces. 4. hârtie de valoare care reprezintă o anumită parte a capitalului social al unei întreprinderi. /fr. *action*/

acuarélă, -e, s.f. — vopsea care, înainte de a fi folosită în pictură, se diluează cu apă. /fr. *aquarelle*/

acuitate s.f. — caracter acut; nivel sporit de sensibilitate. /după fr. *acuité*/

acumulă (-ez) vb. — a aduce treptat sporind cantitatea; a aduna; a înmagazina. /fr. *accumuler*; lat. *accumulare*/

acumulător, -oare, s.n. — aparat pentru înmagazinarea energiei electrice. /după fr. *accumulateur*/

acuratețe s.f. — executare ireproșabilă; atenție specială; exactitate. /it. *accuratezza*/

acustică s.f. — 1. parte a fizicii care studiază sunetele. 2. proprietate care asigură o bună propagare și percepere a sunetelor; audiție. /fr. *acoustique*/

acut, -ă, adj. — 1. cu un grad înalt de intensitate; ascuțit; pătrunzător. 2. (despre boli) care produce suferințe mari; grav; violent. 3. (muz.) despre sunete) cu ton ridicat; ascuțit; înalt. /cf. it. *acuto*/

acuză (acúz) vb. — (persoane) a declara ca fiind vinovat; a învinui; a învinovăți. /fr. *accuser*/

acuză, -e, s.f. — 1. atribuire a unei culpe; acuzare; învinuire. 2. simptom al unei maladii. /it. *accusa*/

acvăriu, -i, s.n. — vas de sticlă umplut cu apă în care se țin animale și plante acvatice. /lat. *aquarium*/

acvatic, -ă, adj. — 1. care trăiește în apă. 2. format din apă. /fr. *aquatique*/

ăcvilă, -e, s.f. — pasăre răpitoare de zi, asemănătoare cu vulturul; pajură. /lat. *aquila*/

acvilin, -ă, adj. — de acvilă; (în expr.) *privire acvilină*=privire pătrunzătoare; *nas acvilin*=nas corioat (ca ciocul vulturului). /fr. *aquilin*/

adaptă (-ez) vb. — a ajunge în stare de armonie cu niște condiții noi; a se aclimatiza; a se acomoda. /fr. *adapter*/

adăstă (adăst) vb. — a dori mult stând în expectativă; a aștepta. /lat. *adastare*/

addenda s.f. — text accesoriu; supliment. /lat. *addenda*/

adevăat, -ă, adj. — care corespunde exact; potrivit; corespunzător. /fr. *adéquat*/

adept, -ă, -ți, -te, s.m. și f. — persoană care se alătură, aderă la o convingere, idee; partizan; susținător; aderent. /fr. *adepte*/

aderă (ader) vb. — 1. a se face adept; a susține din convingere. 2. a se ține strâns; a se alipi. /fr. *adhérer*/

aderent, -ă, -ți, -te, s.m. și f. — persoană care aderă la o convingere, idee; adept; partizan; susținător. /fr. *adhérent*/

adeziune, -i, s.f. — 1. solidarizare conștientă. 2. (în expr.) *forță de adeziune*=forță care datorită atracției moleculare ține lipite două corpuri. /fr. *adhésion*/

adeziv, -ă, adj. — care permite adeziunea; care aderă. /fr. *adhésif*/

ad-hoc adv. — pentru un scop concret. /lat. *ad-hoc*/

adiă (adii) vb. — 1. (despre vânt) a sufla lin, ușor; (despre un miros) a veni în unde ușoare. 2. (fig.) a cânta încet; a murmura. /lat. **adiliare*/

adiacent, -ă, adj. — pus alături; alăturat. (pr. -di-a-) /fr. *adjacent*/

adipós, -oasă, adj. — format din grăsime; gras. /după fr. *adipeux*/

adăugă (adăug) vb. — adăugat în calitate de supliment. /fr. *additionnel*/

adjudecă (adjúdec) vb. — (bunuri materiale) a atribui persoanei care a oferit cel mai mare preț. /lat. *adjudicare*/

adjunct, -ă, adj. — care are funcția imediat subordonată șefului unei instituții (ex.: *director adjunct*). /lat. *adjunctus*/

administă (-ez) vb. — 1. a dirija în calitate de administrator; a conduce; a gospodări. 2. (medicamente) a oferi în scop curativ. /lat. *administrare*/

admonestă (-ez) vb. — a trata cu vorbe de ocară; a vorbi de rău; a mustra; a dojeni. /fr. *admonester*/

adnotă (-ez) vb. — (opere literare sau științifice) a prevedea cu note explicative. /lat. *adnotare*/

adolescență s.f. — perioadă de viață cuprinsă între vârsta de pubertate și cea adultă (între 14 și 17 ani). /fr. *adolescence*/

adoptă (adopt) vb. — 1. (copii) a lua de suflet; a înfia. 2. a primi de bunăvoie; a îmbrățișa; a însuși. 3. a aproba prin vot; a vota. /lat. *adoptare*/

adoră (ador) vb. — 1. a iubi foarte mult. 2. a ridica în slăvi; a slăvi; a diviniza. /fr. *adorer*/

adresant, -ă, -ți, -te, s.m. și f. — persoană căreia îi este adresată o trimitere poștală; destinatar. /germ. *Adressant*/

adsorbție, -ii, s.f. — proces de fixare a moleculelor unui gaz sau ale unui corp dizolvat pe suprafața unui corp solid. /fr. *adsorption*/

aducție, -ii, s.f. — construcție hidrotehnică care îndreaptă apele către un anumit loc. /cf. fr. *adduction*/

adulă (-ez) vb. — a trata cu servilism; a linge din interes; a flata. /fr. *aduler*/

adult, -ă, -ți, -te, adj. — care a ajuns la maturitate. /fr. *adulte*/

adultér, -e, s.n. — lipsă de fidelitate în relațiile conjugale din partea soțului sau a soției. /fr. *adultère*/

adventiv, -ă, adj. (despre părțile unei plante) — care crește în alt loc decât cel normal. /fr. *adventif*/

advérș, -ă, adj. — 1. așezat de cealaltă parte; contrar; opus. 2. (fig.) care denotă dușmănie; potrivnic; dușmănos. /fr. *adverse*/

adversăr, -ă, -i, -e, s.m. și f. — persoană care luptă împotriva. /fr. *adversaire*/

adversitate, -ăți, s.f. — împrejurare potrivnică. /fr. *adversité*/

aéd, aézi, s.m. — cântăreț și poet la vechii greci care recita și interpreta singur cântece epice de mare întindere, acompaniindu-se de un instrument muzical cu coarde. /fr. *aède*/

aeraj s.n. — introducere a aerului improspătat și răcit. /fr. *aéragel*/

aero- element de compunere a cuvintelor cu înțelesul "aer". /fr. *aéro-*/

aerób, -ă, adj. — care nu poate trăi fără oxigenul din aer. /fr. *aérobél*/

aerodinamic, -ă, adj. (despre aparate) — construit în așa fel încât întâmpină, în deplasare, o rezistență cât mai mică din partea aerului. /fr. *aérodynamique*/

aerodinamică s.f. — parte a mecanicii care studiază mișcarea aerului, a gazelor și a corpurilor într-un mediu gazos. /fr. *aérodynamique*/

aerodină, -e, s.f. — vehicul aerian care se menține în aer datorită mișcării lui de înaintare (ex.: avion, elicopter etc.). /fr. *aérodynel*/

aerolit, -ți, s.m. — corp de origine cosmică, care cade pe pământ din spațiile interplanetare. /fr. *aérolithe*; gr. *aer* = aer, *lithos* = piatră/

aeronaút, -ă, -ți, -te, s.m. și f. — persoană care conduce un vehicul aerian. /după fr. *aéronaute*/

aeronaútică s.f. — tehnică a construirii și a conducerii aeronavelor; știință care se ocupă cu navigația aeriană. /fr. *aéronautique*/

aeronăvă, -e, s.f. — navă aeriană; vehicul aerian. /it. *aeronave*/

aeroplán, -e, s.f. — (inv.) navă aeriană cu aripi și motor; avion. /fr. *aéroplane*/

aerosól, -i, s.m. — suspensie în aer sau într-un gaz a unor particule foarte mici dintr-un corp solid sau lichid, folosită